CONDAMNARE LA MOARTE

— “Death Sentence” —

de Isaac Asimov

Traducerea: Dan Iordache

1.

Brand Gorla zâmbi, stingherit.

— Ştii, chestiile astea se cam exagerează...

— Nu, nu, nu! (Omuleţul clipi nervos din pleoapele roşii, de albinos). Nici un om nu pătrunsese în Sistemul Vega când Dorlis era deja o planetă măreaţă, capitala unei Confederaţii Galactice mai importante decât a noastră...

— Bun, a fost o veche capitală. Să zicem. Restul e treaba arheologilor. Sper că nu ai nimic împotrivă.

— Arheologii nu sunt cei mai potriviţi în acest caz. Pentru ce am descoperit eu e nevoie de un specialist. Şi dumneata faci parte din Consiliul Psihologic.

Brand Gorla era nehotărât - îşi amintea de Theor Realo, aşa cum fusese în ultimii ani de studiu - un omuleţ albinos care părea mereu nelalocul lui. Trecuse multă vreme de atunci şi trebuise să-şi sondeze adâncurile memoriei, dar albinosul fusese un tip ciudat şi *asta* nu era uşor de uitat. De altfel, ciudat era şi acum.

— Dacă-mi spui ce urmăreşti voi încerca să te ajut, se hotărî Brand pe neaşteptate.

— Vreau să prezinţi câteva fapte în faţa Consiliului. Theor îl privi încordat. Îmi promiţi acest lucru?

Brand se eschivă.

— Chiar dacă fac treaba asta, Theor, trebuie să-ţi readuc aminte că nu sunt decât de puţină vreme membru în Consiliu. Am slabă influenţă, te rog să mă crezi.

— Încearcă. (Mâinile albinosului tremurau). Faptele vor vorbi de la sine.

— Zi-i înainte!

Brand se resemnă. În definitiv, era un vechi coleg de şcoală. Se relaxă, lăsându-se pe spate în fotoliu. Lumina lui Arcturus strălucea, traversând sticla polarizantă. Dar chiar

şi această lumină atenuată părea prea puternică pentru ochii roşietici ai celuilalt.

— Am trăit douăzeci şi cinci de ani pe Dorlis, Brand. Mi-am băgat nasul prin nişte zone galactice uitate de toţi. Şi am aflat anumite lucruri. Dorlis a fost capitala ştiinţifică şi culturală a unei civilizaţii mai dezvoltate decât a noastră. Nu exagerez, crede-mă. Psihologia, mai ales...

— Lucrurile din trecut sunt totdeauna mai grozave, binevoi să zâmbească Brand. Ceea ce bobocii numesc „teoria lui Dumnezeu”. Asta însemnând „Vârsta de Aur”, înţelegi. Dar continuă...

Digresiunea îl făcu pe Theor Realo să se încrunte. Îşi ferea ochii de lumină cu mâna. Reuşi să-şi stăpânească un zâmbet sarcastic.

— Poţi întotdeauna să scapi de un fapt stânjenitor, lipindu-i o etichetă. Spune-mi, mai bine - ştii ceva despre Ingineria Psihologică?

Brand ridică din umeri.

— Aşa ceva nu există. Cel puţin, în sens strict matematic. Toate formele de propagandă şi publicitate sunt un fel de inginerie psihologică nesistematizate, destul de eficiente uneori. La asta te referi?

— Deloc. Mă refer la experimentarea propriu-zisă, cu mari grupe de oameni, în condiţii controlate şi durând o perioadă lungă de timp.

— S-a discutat despre astfel de lucruri, dar practic... nu sunt realizabile. Structura noastră socială n-ar rezista la multe experimente din astea; nu ştim destule ca să controlăm efectiv condiţiile.

— Dar cei vechi *știau*. Şi *puteau* controla condiţiile.

Theor îşi stăpânea cu greu înflăcărarea. Flegmatic, Brand luă în considerare această posibilitate.

— Interesant. Foarte interesant. Dar de unde ştii?

— Ştiu. Am descoperit dovezi, documente... făcu o pauză, ținându-şi răsuflarea. O întreagă planetă, Brand. O lume completă, aleasă special pentru experiment, populată cu fiinţe aflate sub control strict, din toate punctele de vedere. Trecute pe liste, studiate şi asupra cărora se experimentează. Îţi poţi închipui cum vine asta?

La prima vedere, Brand nu observase la Realo nici unul dintre simptomele oboselii mentale. Poate, la o cercetare mai atentă... Spuse neutru:

— Cineva te-a dus de nas. E imposibil, absolut imposibil. Nu-i poţi controla în felul acesta pe oameni. Sunt prea multe variabile.

— Tocmai aici e aici, Brand. Nu-i vorba de oameni.

— Cum?!

— Roboţi, roboţi pozitronici. O lume întreagă de roboţi, Brand. Care n-au altceva de făcut decât să trăiască, să reacţioneze la stimuli şi să fie observaţi de un grup de psihologi. Adevăraţi psihologi, de data asta.

— Bine, dar... e o nebunie!

— Am dovada. Fiindcă lumea roboţilor... există.

— Şi cum se face că ştii acest lucru?

— Pentru că acolo am trăit în toţi aceşti douăzeci şi cinci de ani! se ridică Theor Realo.

2.

Preşedintele Consiliului Psihologic îşi dezbrăcă roba oficială, tivită cu roşu şi scoase dintr-un buzunar un trabuc, cu totul neoficial ca dimensiuni.

— Absurd, mârâi el, muşcând vârful trabucului şi scuipându-l pe covor. E demenţă curată!

— Exact! spuse Brand. Tocmai de aceea nu pot s-o aduc pur şi simplu la cunoştinţa Consiliului. Nici nu m-ar asculta. Dar dacă dumneavoastră v-aţi uita peste documente şi apoi v-aţi pune prestigiul la bătaie...

— Oh, tâmpenii! De când sunt n-am auzit ceva aşa de... Cine-i tipul?

— Un aiurit. Trebuie să recunosc asta. Am fost colegi la Universitatea din Arcturus. Încă de atunci era un ţicnit, un albinos ţicnit. Inadaptat ca naiba, îndrăgostit fanatic de istoria veche. Exact genul de om care are o idee şi-i în stare s-o urmărească cu obstinaţie, muncind ca un câine. Douăzeci şi cinci de ani s-a tot învârtit pe Dorlis şi susţine că are dosarele complete ale unei întregi civilizaţii.

Preşedintele Consiliului pufni furios.

— Da, ştiu genul. Amatorul strălucit care descoperă lucruri măreţe! Diletantul! Lupul singuratic! Ca în serialele de la telestat. Tâmpenii! I-ai consultat pe cei de la Departamentul Arheologic?

— Bineînţeles. Iar rezultatul e interesant. Nimeni nu-şi bate capul cu Dorlis. Vedeţi dumneavoastră, nu e istorie antică, pur şi simplu. E o problemă veche de cincisprezece mii de ani. Practic, e vorba de un mit. Arheologii reputaţi nu-şi irosesc prea mult timp cu asta. E exact lucrul pe care-l descoperă de obicei un amator cam bătut în cap şi cu idei

fixe. Pe urmă, dacă afacerea devine interesantă, specialiştii i-o suflă. Şi Dorlis ar putea deveni un paradis arheologic.

Preşedintele Consiliului îşi schimonosi faţa aspră cu trăsături neplăcute.

— N-ar fi deloc măgulitor pentru noi. Dacă e un grăunte de adevăr în toate astea, înseamnă că aşa-zisa Prima Confederaţie trebuie să fi avut o înţelegere a psihologiei cu mult înaintea noastră cât să ne facă să părem nişte imbecili inconştienţi. Şi înseamnă că produceau roboţi la un grad de complexitate cu aproximativ 75 de ordine de magnitudine mai presus de orice ne-am imaginat... Pe Galaxie! Gândeşte-te la matematica implicată...

— Domnule Preşedinte, am consultat pe aproape toată lumea. Dacă problema n-ar fi fost verificată din toate unghiurile, n-aş fi îndrăznit să v-o supun atenţiei. L-am văzut pe Black, consilierul în matematică de la United Robots. El spune că nu există nici o limită pentru aceste lucruri. Dacă există timpul, banii şi - remarcaţi - avansul în psihologie, roboţi de felul acesta pot fi construiţi chiar şi în prezent.

— Ce dovezi are?

— Cine? Black?

— Nu, nu! Amicul tău. Albinosul. Ai spus că are documente.

— Sunt aici. Are documente - şi nu există nici o dovadă care să le conteste vechimea. De sâmbătă am tot verificat treaba asta. Bineînţeles, eu nu le pot citi, şi nu ştiu dacă poate cineva, cu excepţia lui Theor Realo.

— Asta înseamnă că suntem pe dinafară, nu trebuie să luăm de bun ce ne spune el.

— Într-un fel, da. Cu toate că nici el nu pretinde că poate descifra mai mult decât anumite fragmente. Zice că e o limbă înrudită cu vechea centauriană, aşa că i-am pus pe lingvişti să lucreze în direcţia asta. Cred că putem să-i dăm

de capăt, şi, dacă traducerea lui nu e corectă, ne vom da seama.

— Bine. Hai să vedem documentele.

Brand Gorla le scoase dintr-o mapă de plastic. Preşedintele le aruncă o privire, apoi puse mâna pe traducere. Fumul trabucului său se învârtejea în timp ce citea.

— Hm! fu comentariul Preşedintelui. Bănuiesc însă că vom găsi mai multe detalii chiar pe Dorlis.

— Theor pretinde că sunt cu totul între o sută şi două sute de tone de planuri numai pentru proiectul creierul roboţilor pozitronici. Originalele se mai află încă în camerele subterane de acolo. Dar asta nu-i nimic. Theor a fost el însuşi în lumea roboţilor. A adus de acolo imagini, înregistrări, tot felul de amănunte. Nu sunt sistematizate şi e vorba evident, de munca unui autodidact care ştie ceva mai mult decât nimic despre psihologie. Dar chiar şi aşa, a reuşit să strângă destule dovezi că lumea în care a fost nu era… hm... tocmai naturală.

— Îmi închipui că ai toate datele acelea.

— Da, toate. Cele mai multe sunt pe microfilme, dar v-am adus şi aparatul. N-o să vă fie greu să le citiţi.

După o oră Preşedintele Consiliului se hotărî.

— Mâine voi convoca o întâlnire a Consiliului şi-i voi pune la curent.

Brand Gorla surâse.

— Vom trimite o comisie pe Dorlis?

— Dacă voi obţine fondurile necesare de la Universitate pentru o astfel de afacere, îi răspunse laconic Preşedintele. Lasă-mi materialul o vreme. Vreau să-l mai studiez.

3.

Teoretic, Departamentul Guvernamental pentru Ştiinţă şi Tehnologie exercită controlul administrativ asupra întregii activităţi de cercetare ştiinţifică. În fapt, însă, grupurile de cercetare fundamentală ale marilor universităţi sunt cu totul autonome. De regulă, Guvernul nu se oboseşte să le dispute această independenţă. Dar regulile mai au şi excepţii.

Astfel că, deşi Preşedintele Consiliului Psihologic se încrunta, scotea flăcări pe nări şi înjura, nu exista nici o modalitate acceptabilă de a-i refuza o întrevedere lui Wynne Murry. Titlul complet al acestuia era: secretar de stat responsabil de psihologie, psihopatie şi tehnologie mentală. Și era, la rândul lui, un psiholog destul de bun.

Tot ce putea face Preşedintele Consiliului era să-l împroaşte cu priviri furioase. Dar secretarul Murry îi ignoră voios privirile mânioase. Îşi frecă obrazul nebărbierit şi prelung şi zise:

— Se pare că e un caz, dintr-acelea, despre care nu avem suficiente date. Sau cam aşa ceva, nu?

Preşedintele îi răspunse cu răceală:

— Nu ştiu ce date doriţi. Tot ce are de spus guvernul despre creditele universitare este pur consultativ. Iar în acest caz, daţi-mi voie s-o spun, cuvântul nu este binevenit.

Murry ridică din umeri.

— N-am nimic cu creditele. Dar nu veţi părăsi planeta fără autorizaţia guvernului. Ei, şi aici intervine problema datelor insuficiente...

— Nu există alte informaţii decât cele pe care vi le-am dat deja.

— Ei, ei! Lucrurile au „transpirat”. Să nu ne ascundem după deget, ca nişte copii.

— Să ne ascundem după deget! (Bătrânul psiholog se înroşise de mânie). Dacă nu ştiţi cum merg lucrurile în mediul academic, n-am ce vă face. Cercetările, mai ales cele de importanţa majoră, nu sunt şi nu pot fi făcute publice până când nu s-au făcut progrese hotărâtoare. Când ne vom întoarce, vă vom trimite copii după toate documentele ce urmează a fi publicate.

Murry clătină din cap.

— Mda! Nu-i destul. Plecaţi chiar dumneavoastră pe Dorlis, nu-i aşa?

— Am informat Departamentul de Ştiinţă despre acest lucru.

— De ce?

— De ce vă interesează?

— Mă întreb de ce s-ar deplasa Preşedintele Consiliului Psihologic în persoană. Probabil că e ceva important. Ce înseamnă toate zvonurile astea despre o civilizaţie străveche şi o lume de roboţi?

— Înseamnă că ştiţi...

— Doar unele chestii vagi, pe care am reuşit să le dezgrop de ici, de colo. Am nevoie de amănunte suplimentare.

— Nu există nici unul pe care să-l cunoaştem în acest moment. Probabil că nici nu vom şti altele până când nu vom ajunge pe Dorlis.

— Atunci voi veni cu dumneavoastră.

— Cum?!

— V-am spus doar... şi eu vreau amănuntele...

— Pentru ce?

— Ah! Murry îşi întinse picioarele, apoi se ridică. Acum îmi puneţi dumneavoastră întrebări. Deocamdată nu-şi au rostul. Ştiu că universităţile nu se prea omoară după

controlul guvernului; ştiu, de asemenea, că nu mă pot aştepta la nici un fel de ajutor benevol din vreo sursă academică. Dar, vă jur – pe Arcturus! - de data asta voi obţine ajutor şi puţin îmi pasă dacă nu vă convine. Expediţia dumneavoastră nu pleacă nicăieri decât împreună cu mine, ca reprezentant al guvernului.

4.

Dorlis nu e impresionantă, ca lume. Importanţa ei pentru economia galaxiei e nulă, poziţia mult în afara rutelor comerciale, iar băştinaşii sunt înapoiaţi şi necivilizaţi. Istoria obscură. Şi totuşi, undeva, sub grămezile de moloz ce răvăşesc această lume străveche, există dovezile nebuloase ale unor valuri de foc şi distrugere care au neantizat planeta Dorlis de altădată - măreaţa capitală a unei şi mai măreţe Federaţii Galactice.

Printre aceste ruine, oamenii unei lumi mai noi se amestecau şi încercau să înţeleagă.

Preşedintele Consiliului Psihologic îşi clătină capul, dându-şi apoi pe spate părul încărunţit. De bărbierit nu se mai bărbierise de vreo săptămână.

— Necazul e că nu avem nici un reper. Limba o vom descifra, bănuiesc, dar în privinţa sistemului numeric nu e nimic de făcut.

— Cred că am făcut deja o mulţime de lucruri, totuşi.

— Paşi în întuneric şi mers pe ghicite, după traducerile amicului tău albinos. Nu-mi pun mare speranţă în astea.

Brand spuse:

— Aiurea! Doi ani aţi lucrat la Anomalia Nimiană şi la asta abia două luni, ceea ce s-ar putea să nu fie nici a suta mia parte din ce ar fi necesar. Altceva vă calcă pe nervi. (Zâmbi sardonic). Nu e nevoie de un psiholog care să observe că omul guvernului vă scoate din pepeni...

Preşedintele muşcă vârful unui trabuc şi-l scuipă departe. Spuse rar:

— Sunt trei lucruri care mă scot din sărite în legătură cu idiotul ăsta încăpăţânat ca un catâr. Mai întâi, nu-mi place amestecul guvernului; în al doilea rând, nu-mi place ca un

străin să-şi vâre nasul în treburile mele, tocmai când am pus mâna pe cea mai grozavă chestie din istoria psihologiei; în al treilea rând, pe Galaxie, ce naiba vrea? Ce urmăreşte?

— Habar n-am.

— Dar ce-ar putea să urmărească? Te-ai gândit puţin la asta?

— Nu. Sincer să fiu, puţin îmi pasă. Dacă aş fi în locul dvs., l-aş ignora.

— L-ai ignora! izbucni Preşedintele. L-ai ignora? Eşti de părere că amestecul guvernului în afacerea asta nici nu trebuie luat în seamă? Dar îmi închipui că te-ai informat.

— Murry ăsta se pretinde psiholog?

— Da, după câte ştiu.

— Presupun atunci că ai aflat şi ce interes pasionat manifestă pentru tot ceea ce facem?

— Asta, aş zice, e ceva cu totul firesc.

— Aha! Tot la fel de firesc ţi se pare. Vocea îi scăzu brusc în intensitate. Sst! Murry e la uşă.

Wynne Murry schiţă un salut. Preşedintele dădu din cap fără să zâmbească.

— Ei, bine, domnilor, nu se lăsă intimidat Murry, ştiţi că sunt pe picioare de 48 de ore? Pe Arcturus, ştiu c-aţi descoperit ceva aici. Ceva grozav, într-adevăr grozav.

— Mulţumesc.

— Nu, nu! Vorbesc serios. Lumea roboţilor există, există cu adevărat!

— Credeaţi cumva că nu există?

Bine dispus, secretarul ridică din umeri.

— Fiecare suntem dotaţi cu un anumit scepticism natural. Care sunt planurile dvs. de viitor?

— De ce mă întrebaţi? îi replică foarte repede Preşedintele.

— Ca să văd dacă se potrivesc cu ale mele.

— Şi care sunt planurile dvs.?

Secretarul surâse.

— Nu, nu. Eu am întrebat primul. Cât timp intenţionaţi să rămâneţi aici?

— Atâta timp cât va fi necesar ca să pornim serios treaba, cu documentele pe care le avem până acum.

— Acesta nu e un răspuns. De exemplu, ce înţelegeţi prin „un început serios”?

— Habar n-am. Ar putea dura ani de zile.

— Oh, drace!

Preşedintele Consiliului ridică din sprâncene, dar nu comentă. Secretarul îşi privea unghiile.

— Presupun că ştiţi unde este localizată lumea roboţilor?

— Bineînţeles. Theor Realo a fost acolo. Informaţiile sale s-au dovedit până acum foarte precise.

— Aşa e. Albinosul. Bun, atunci de ce n-am merge acolo?

— Să mergem acolo?! Imposibil!

— Pot să întreb de ce?

— Ascultaţi, zise, cu mândrie stăpânită, Preşedintele. Nu noi v-am invitat aici şi nu vrem să ne dictaţi ce să facem. Dar numai aşa, ca să vă dovedesc că nu caut ceartă, am să încerc să vă arăt, printr-o mică metaforă, cum se prezintă cazul nostru. Să presupunem că dăm undeva peste o maşină uriaşă şi complicată, alcătuită din materiale şi după principii despre care nu ştim nimic. Este atât de mare, încât nu putem să înţelegem nici măcar relaţiile dintre părţi, ca să nu mai vorbim de scopul întregului. Acum, vă întreb, ce m-aţi sfătui? Să încep prin a ataca articulaţiile misterioase şi delicate ale maşinii cu o rază laser, mai înainte de a şti despre ce e vorba?... sau...

— Înţeleg ce vreţi să spuneţi, desigur. Dar în felul acesta ajungem la misticism. Metafora este trasă de păr...

— Deloc. Aceşti roboţi pozitronici au fost construiţi după nişte planuri despre care nu ştim, deocamdată, mai nimic şi

au fost programaţi să ajungă la un scop de care suntem cu totul străini. Aproape singurul lucru pe care-l cunoaştem este că roboţii au fost lăsaţi într-o izolare totală, pentru a-şi urma singuri destinul. Să distrugi această izolare ar însemna să distrugi experimentul însuşi. Dacă vom merge acolo *in corpore*, introducând în experiment factori noi, neprevăzuţi, vom provoca reacţii imprevizibile şi totul se va duce de râpă. Cea mai mică perturbare...

— Fleacuri! Theor Realo a fost deja acolo.

De data asta Preşedintele îşi ieşi din fire.

— Îţi închipui cumva c-am uitat. Dar nu crezi că s-ar fi putut întâmpla aşa ceva pentru că blestematul acela de albinos este un fanatic ignorant, fără cea mai elementară noţiune de psihologie? Numai Galaxia ştie ce dezastre o fi provocat, idiotul!

Urmă o lungă tăcere. Secretarul îşi ciocănea gânditor dinţii cu unghia.

— Nu ştiu, nu ştiu... Dar trebuie să aflu. Şi nu pot să aştept ani de zile.

Murry părăsi încăperea. Preşedintele Consiliului se întoarse înfierbântat către Brand.

— Şi cum îl vom putea opri să meargă în lumea roboţilor dacă ţine cu tot dinadinsul?

— Nu prea văd cum ar putea s-o facă, dacă nu-i permitem. În definitiv nu el conduce expediţia.

— Oare? Tocmai asta eram pe cale să-ţi spun înainte de a intra el. Zece nave ale flotei au sosit pe Dorlis de când am venit noi.

— Cum?!

— Chiar aşa.

— Bine, dar de ce?

— Tocmai asta, băiete, nu pot pricepe.

5.

— Nu deranjez? Pot să intru? întrebă politicos Murry.

Theor Realo, cuprins brusc de nelinişte îşi ridică privirile dintre hârtiile răspândite într-o dezordine fără speranţă pe biroul din faţa lui.

— Poftiţi. Vă fac imediat loc.

Albinosul înghesui agitat lucrurile învălmăşite de pe unul din cele două scaune. Murry se aşează picior peste picior.

— V-au dat şi dumneavoastră ceva de făcut? întrebă el, indicând cu capul hârtiile de pe birou.

Theor clătină din cap şi zâmbi timid. Aproape automat, adună hârtiile într-un teanc şi le întoarse cu faţa in jos. În lunile de când se întorsese pe Dorlis, împreună cu vreo sută de psihologi mai mult sau mai puţin renumiţi, se simţise tot mai mult îndepărtat de miezul lucrărilor. Nu mai era loc şi pentru el.

În afară de faptul că răspundea la întrebările despre lumea roboţilor pe care numai el o vizitase, nu mai avea nici un rol. Chiar şi în această stupidă împrejurare i se păruse că observă mânia cu care ceilalţi priveau situaţia. Pentru că el, şi nu un om de ştiinţă competent, fusese acolo. Era jignitor. Şi, cu toate acestea avea impresia că niciodată nu fusese altfel.

— Poftim? (Pierduse ultima remarcă a lui Murry)

— Spuneam că e surprinzător că nu sunteţi folosit. În definitiv dumneavoastră aţi făcut descoperirea, nu?

— Da, se însufleţi albinosul. Dar mi-a scăpat din mână. M-a depăşit.

— Totuşi, aţi fost în lumea roboţilor?

— Asta a fost o mare greşeală, spun ei. Aş fi putut compromite totul...

Murry se strâmbă.

— Ceea ce-i sâcâie cu adevărat, presupun, este faptul că aveţi informaţii de primă mână, iar ei nu le au. Nu-i lăsaţi să vă umilească! Nu înseamnă că sunteţi un ilustru necunoscut, doar fiindcă nu aveţi toate titlurile lor pretenţioase. Un amator cu bun simţ e mai valoros decât un specialist cu ochelari de cal! Dumneavoastră şi cu mine - ştiţi, şi eu sunt un amator - trebuie să ne luptăm pentru drepturile noastre. Luaţi o ţigară.

— Nu fum... - o să iau una, mulţumesc!

Albinosul începea să-l simpatizeze pe lunganul din faţa sa. Întoarse din hârtii cu faţa în sus, apoi îşi aprinse ţigara, nesigur, dar curajos.

— Douăzeci şi cinci de ani... (Theor vorbea cu grijă, tuşind din când în când, scurt şi discret).

— Aţi putea să-mi răspundeţi la câteva întrebări despre lumea roboţilor?

— Bănuiesc că da. De altfel, ăsta-i singurul lucru despre care sunt întrebat. Dar n-ar fi mai bine să-i întrebaţi pe ei? Probabil că între timp au prelucrat toate datele. (Suflă fumul cât mai departe de el).

— Sincer să fiu, cred că nici măcar n-au început. Şi pe urmă eu vreau informaţiile *de la sursă*, fără confuze „interpretări” psihologice. Mai întâi, ce fel de fiinţe - sau lucruri - sunt aceşti roboţi? Nu aveţi vreo imagine a vreunuia dintre ei?

— Nu. Nu-mi plăcea să-i fotografiez. Nu-i putem confunda cu nişte oameni.

— Serios? Arată ca oamenii?

— În general, da. Ca forme exterioare, cel puţin. Am adus şi câteva studii microscopice ale structurii lor celulare. Pe care am putut pune mâna, bineînţeles. Le are Preşedintele Consiliului.

— Au o structură mai simplă decât formele de viaţă de pe planeta lor?

— Oh, nu! E o planetă foarte primitivă. Şi... şi... (Se întrerupse din cauza unui acces de tuse şi strivi ţigara cât putu de discret). Au o structură protoplasmatică de bază, dacă înţelegi. Cred că n-au nici cea mai vagă bănuială că ar fi roboţi.

— Mda! îmi închipui şi eu. Dar ştiinţa lor?

— Nu ştiu. N-am avut şansa să văd. Și totul era atât de diferit. Presupun că ar fi fost nevoie de un specialist ca să înţeleagă.

— Aveau maşini?

Albinosul păru surprins.

— Păi... bineînţeles! O mulţime, de toate felurile.

— Oraşe mari?

— Da, desigur.

Privirea secretarului deveni gânditoare.

— Îi simpatizezi. De ce?

Theor Realo tresări, puţin alarmat.

— Nu-mi dau seama. Erau simpatici, pur şi simplu. Ne înţelegeam bine. N-aş putea explica precis despre ce-i vorba. Nu erau aşa dificili ca oamenii adevăraţi.

— Erau mai prietenoşi?

— N-aş spune asta. Nu m-au acceptat niciodată cu totul. Eram un străin. Nu le cunoşteam nici limba... Dar – privi în sus cu o bruscă strălucire – i-am înțeles foarte bine. Puteam să știu foarte bine ce gândeau. Eu... eh, nu ştiu de ce!

— Hmm... Ei bine, încă o ţigară? Nu? La ora asta ar fi trebuit să fiu în pat. S-a făcut târziu. Ce zici de o partidă de golf, mâine, doar noi doi? Am descoperit pe aproape un mic teren. Mai ieşim şi noi... Ne mai punem muşchii în mişcare, surâse Murry, părăsind camera.

Pare ca o condamnare la moarte, murmură pentru sine. Şi începu să fluiere meditativ în vreme ce se îndrepta spre dormitorul său.

6.

Repetă aceeaşi frază, a doua zi, când veni la întâlnirea cu Preşedintele Consiliului. Era îmbrăcat oficial, cu eşarfa funcţiei sale înfăşurată în jurul mijlocului. Rămase în picioare.

— Iarăşi? Spuse Preşedintele obosit.

— Iarăşi. Dar pare ceva serios de data asta. S-ar putea să preiau conducerea expediţiei Dumneavoastră.

— Cum?! Imposibil, domnule! Nici nu vreau să aud de aşa ceva!

— Am împuternicirea. Wynne Murry îi arătă cilindrul de metal pe care-l desigilă cu o lovitură uşoară a degetului mare. Am depline împuterniciri şi mandatul de a le folosi aşa cum cred eu de cuviinţă. Puteţi vedea! E semnat de Preşedintele Congresului Federaţiei.

— Aşa deci... Bine, dar de ce? Preşedintele reuşi cu greu să respire normal. De ce? repetă el întrebarea.

— Vedeţi, încă de la început am privit această expediţie din unghiuri diferite. Departamentul Ştiinţei şi Tehnologiei, pe care-l reprezint nu priveşte lumea roboţilor ca pe o curiozitate ştiinţifică, ci din punctul de vedere al securităţii Federaţiei. Nu cred că v-aţi oprit vreun moment să vă gândiți la pericolul potenţial al acestei lumi de roboţi.

— Nu văd nici un pericol. E o lume complet izolată şi în întregime inofensivă.

— De unde ştiţi?

— Din natura însăşi a experimentului, replică mânios Preşedintele. Cei care au plănuit totul au vrut un sistem cât mai izolat posibil, departe de drumurile comerciale, într-o regiune slab populată a spaţiului. Esenţa ideii a fost să-i

lase pe roboţi să se dezvolte fără nici o intervenţie din afară.

Murry zâmbi.

— Aici nu sunt de acord. Greşiţi! Judecaţi ca un teoretician. Priviţi lucrurile cum ar trebui să fie, pe când eu, ca pragmatic ce sunt, le privesc aşa cum se prezintă ele în realitate. Nici un experiment nu poate fi început şi apoi lăsat să meargă singur indefinit, sub impulsul propriei sale puteri. Se înţelege de la sine că trebuie să existe cel puţin un observator care priveşte şi modifică experimentul, atunci când împrejurările o cer.

— Ei bine? întrebă Preşedintele Consiliului, nu prea impresionat.

— Ei bine, observatorii acestui experiment, psihologii de pe Dorlis, au răposat încă din vremea Primei Confederaţii. Timp de aproape 15.000 de ani experimentul a continuat de unul singur. Micile erori s-au acumulat, devenind mari greşeli. Acestea au determinat mutaţii care au dus la alte şi alte erori. E o progresie geometrică. Şi n-a mai fost nimeni care să le pună capăt.

— Simplă ipoteză.

— Poate, însă dumneavoastră vă interesaţi doar de lumea roboţilor. Eu trebuie să mă gândesc la întreaga Federaţie.

— Şi cam ce pericol virtual poate reprezenta lumea roboţilor pentru Federaţie? Pe Arcturus, omule, *unde* vrei să ajungi?...

Murry oftă.

— O să fiu mai clar. Dar să nu mă acuzaţi de patetism. Timp de secole n-a mai avut loc nici un fel de război în Federaţie. Ce se va întâmpla când vom intra în contact cu aceşti roboţi?

— Vă temeţi de o singură lume?

— Poate că da. Ce părere aveţi de ştiinţa lor? Roboţii sunt uneori capabili de lucruri ciudate.

— Ce ştiinţă pot să aibă? Nu sunt nişte supraoameni din metal şi electricitate. Sunt doar nişte plăpânde creaturi protoplasmatice, o sărmană imitaţie a umanităţii, cu un creier pozitronic adaptat la o serie de legi de psihologie umană simplificată. Dacă vă sperie cuvântul *robot*...

— Nu, nu mă sperie. Dar am vorbit cu Theor Realo. Ştiţi, el e *singurul* care i-a văzut....

Preşedintele Consiliului înjură în şoaptă, cu năduf. Laşi nesupravegheat un monstru de diletant slab la minte şi el îţi calcă în străchini acolo unde s-ar putea produce dezastre, gândi rapid. Apoi:

— Avem toată povestea lui Realo. Am analizat-o competent şi în întregime. Vă asigur, nu există nimic rău în aceşti roboţi. Experimentul este atât de sofisticat încât nu mi-aş pierde nici două zile cu el, dacă n-ar fi implicaţiile astea mai largi. Din datele pe care le avem, ideea fundamentală a fost construirea unui creier pozitronic, având unele modificări, intervenindu-se asupra câtorva dintre axiomele psihologiei esenţiale. N-am prelucrat în detaliu aceste modificări. A fost primul experiment de acest fel încercat vreodată. Chiar şi marii psihologi ai acelor vremi erau nevoiţi să progreseze pas cu pas. Roboţii aceia, v-o spun eu, nu sunt nici supraoameni, nici fiare. Vă asigur - ca psiholog...

— Nu uitaţi că şi eu sunt psiholog. Mă tem că e nevoie de ceva mai multă imaginaţie. Chiar nişte modificări... Să luăm, de exemplu, universalul spirit de combativitate. Nu e termenul cel mai adevărat, ştiu, dar n-am timp pentru asta. Înţelegeţi ce vreau să spun... Noi, oamenii, eram odată combativi. Dar treptat combativitatea a fost extirpată. Un sistem politico-economic stabil nu încurajează pierderea energiei într-o luptă. Nu e un factor pentru supravieţuire.

Dar să presupunem că roboţii aceia sunt combativi. Să ne închipuim că, drept urmare a unei întorsături greşite a lucrurilor în timpul mileniilor cât au rămas nesupravegheaţi şi au devenit mult mai combativi, mult mai agresivi decât au intenţionat vreodată să-i facă chiar proprii lor creatori. Ar fi destul de neplăcut să ne gândim la consecinţe...

— Să presupunem că toate stelele Galaxiei se prefac simultan în nove. Hai să începem să ne îngrijorăm cu adevărat.

7.

— Şi mai e ceva, ignoră Murry sarcasmul greoi al celuilalt. Lui Theor Realo i-au plăcut aceşti roboţi. I-au plăcut mai mult decât îi plac oamenii adevăraţi. A simţit că se potriveşte acolo, şi asta e ciudat când ştim cu toţii că el a fost şi este grav inadaptat la lumea noastră.

— Şi ce înseamnă asta? întrebă Preşedintele Consiliului.

— Nu vă daţi seama? ridică Murry din sprâncene. Lui Theor Realo i-au plăcut aceşti roboţi fiindcă seamănă cu el, evident. Pot să vă garantez că dacă i-am face acum o analiză psihologică completă aceasta ar arăta modificarea câtorva axiome fundamentale, cam aceleaşi ca şi la roboţi. Şi Theor Realo a lucrat un sfert de veac pentru a demonstra o teză. Există fanatism în această bună, cinstită inumană perseverenţă. Probabil că roboţii aceia sunt la fel.

— Nu e nici o logică în ceea ce spuneţi. Argumentaţi ca un maniac, aproape ca un lunatic.

— N-am nevoie de dovezi stricte, ca în matematică. Îndoiala raţională e suficientă. Ascultaţi, ceea ce spun este rezonabil şi o ştiţi la fel de bine ca mine. Psihologii de pe Dorlis poate că nu erau chiar aşa de grozavi, în definitiv. Trebuiau să avanseze pas cu pas, aşa cum aţi arătat chiar dumneavoastră. Humanoizii lor - hai să nu le zicem roboţi - sunt doar nişte imitaţii de fiinţe umane şi, ca orice imitaţii, nu pot fi perfecte. Oamenii posedă unele sisteme, foarte complicate, de reacţie, cum ar fi conştiinţa socială şi o tendinţă de a întemeia sisteme etice sau lucruri mai obişnuite, ca generozitatea, cavalerismul, fair-play-ul şi aşa mai departe, care pur şi simplu nu pot fi copiate. Nu cred că umanoizii ăia le pot avea. Dar probabil că au perseverenţă, ceea ce implică practic încăpățânarea şi combativitatea,

dacă felul în care-l înţeleg eu pe Theor Realo este valabil. Ei bine, dacă ştiinţa lor e cât de cât evoluată, nu vreau să-i ştiu umblând brambura prin Galaxie, chiar dacă suntem de mii de milioane de ori mai numeroşi decât ei. N-am de gând să le permit lucrurile astea!

Chipul Preşedintelui era acum rigid ca o mască.

— Ce intenţii aveţi pentru viitorul apropiat? întrebă el.

— Încă nu m-am hotărât. Dar cred că voi organiza o mică debarcare pe planeta roboţilor.

8.

Bătrânul psiholog înconjură biroul şi veni să-l prindă pe secretar de cot.

— Staţi un pic. Sunteți sigur că faceţi bine ce faceţi? Consecinţele posibile ale acestui experiment grandios nu le putem prevedea nici eu, nici dumneata. Nu poţi să ştii ce distrugi...

— Înţeleg. Credeţi că mie îmi place ce trebuie să realizez? Nu e o treabă eroică. Sunt un psiholog destul de pasionat ca să doresc să înţeleg ce se petrece. Dar am fost trimis aici ca să asigur securitatea Federaţiei şi am de gând să respect acest lucru cât îmi va sta în putere, deşi e o acţiune murdară. Asta e şi n-am încotro...

— N-aţi avut vreme să aprofundaţi chestiunea. Vă daţi seama ce nouă viziune, o viziune profundă ne-ar aduce acest experiment în câmpul ideilor fundamentale ale psihologiei? Ar putea facilita unirea a două sisteme galactice, iar răul eventual pe care roboţii ni l-ar putea produce, dacă ar fi supraoameni de metal şi electricitate, va fi neglijabil pe lângă avantaje.

— Acum dumneavoastră sunteţi cel care vă hazardaţi în ipostaze, ridică din umeri secretarul.

— Vă rog să mă scuzaţi! Să ajungem la un târg. Blocaţi-le planeta! Izolaţi-i cu navele dumneavoastră! Păziţi-i! Dar nu vă atingeţi de ei. Mai daţi-ne puţin răgaz. Lăsaţi-ne încă o şansă. Trebuie să ne-o acordaţi!

— M-am gândit şi la asta. Dar va trebui să obţin aprobarea Congresului. Fiindcă o să cam coste, după umila mea părere...

Preşedintele Consiliului se întoarse la birou şi se trânti cu nerăbdare pe scaun.

— Despre ce fel de cheltuieli vorbiţi? Vă daţi seama ce vom avea de câştigat dacă vom reuşi?

Murry reflectă; apoi zise, zâmbind cu jumătate de gură:

— Ce se întâmplă dacă ajung să perfecţioneze călătoria interstelară?

Preşedintele se grăbi să-i răspundă:

— Atunci îmi voi retrage toate obiecţiile.

Secretarul se ridică brusc uitându-se în altă parte.

— Voi supune problema Congresului.

9.

Faţa lui Brand Gorla era inexpresivă în vreme ce se uita la Preşedinte. Trăncănelile voioase ale băieţilor din echipajul expediţiei, păreau lipsite de haz şi el îi asculta nervos.

— Ce aveți de gând să faceţi acum?

Umerii bătrânului psiholog se încovoiară, dar nu se întoarse.

— Am trimis după Theor Realo. Prostovanul ăsta a plecat săptămâna trecută spre continentul estic...

— De ce?

Întreruperea îi dădu prilejul Preşedintelui să izbucnească:

— Cum aş putea înţelege ceva din ce face idiotul acela?! Nu-ţi dai seama că Murry are dreptate? E anormal din punct de vedere psihic. Am greşit lăsându-l de capul lui. N-aş fi făcut-o, fi sigur, dacă m-aş fi uitat mai bine la el. Totuşi, acum vine înapoi. Şi de data asta va rămâne. (Vocea lui scăzu până ajunse o simplă mormăială). Ar fi trebuit să fie aici încă de acum două ore.

— E o poziţie greu de susţinut, domnule, zise Brand, cu vocea cât mai inexpresivă.

— Crezi?

— Ei bine... Vă imaginaţi că va permite Congresul o patrulare pe timp nedefinit în jurul lumii roboţilor? Se ajunge la bani şi cetăţenii simpli ai galaxiei n-or să înţeleagă care-i rostul acestei cheltuieli. Ecuaţiile psihologice vor degenera în axiomele „bunului simţ”. De fapt, nu-mi dau seama cum de-a fost Murry de acord să consulte Congresul.

— Chiar nu-ţi dai seama? Preşedintele se întoarse în sfârșit cu fața la tânăr. El se consideră psiholog - să ne

ferească Galaxia! - și ăsta-i punctul lui vulnerabil. Se autosugestionează să creadă că, în sufletul său, nu doreşte să distrugă lumea roboţilor, dar că securitatea Federaţiei cere acest lucru. Și va face orice compromis care pare rezonabil. Congresul nu va fi de acord la nesfârșit, nu e nevoie să-mi arăți asta. Vorbea liniştit, răbdător. Dar le voi cere 10 ani, 2 ani, 6 luni, cât voi putea obţine. Şi ceva voi reuşi să obţin. În vremea asta vom afla lucruri noi despre lumea roboţilor. Vom găsi noi argumente în favoarea noastră şi vom reînnoi înţelegerea când va expira. Cum-necum vom reuşi să salvăm, totuşi, experimentul. Urmă o lungă tăcere, după care bătrânul adăugă încet, cu amărăciune: şi în privinţa asta, Theor Realo joacă un rol vital.

Brand îl privi tăcut şi aşteptă să continue.

— În chestiunea asta, Murry a văzut ceva peste care noi am trecut cu vederea. Realo este, psihologic vorbind, un infirm, însă el constituie adevărata cheie a întregii afaceri. Studiindu-l, vom avea în acelaşi timp o imagine rudimentară a tot ceea ce este robotul de pe Dorlis, distorsionat, desigur, din moment ce mediul său a fost ostil, neprietenos. Dar putem să depăşim şi acest handicap, estimându-i natura într-o... Oh, sunt sătul până peste cap de acest subiect...

Un semnal luminos se aprinse şi Preşedintele Consiliului îi aruncă o scurtă privire.

— În regula! A sosit... Gorla, aşează-te! Mă enervezi dacă stai în picioare. Hai să-l examinăm puţin!

10.

Theor Realo pătrunse pe uşă ca o cometă şi se opri gâfâind în mijlocul încăperii. Îi privi cu ochii neliniştiţi, întrebători:

— Cum s-a putut ajunge la toate astea?

— La care *toate*? întrebă cu răceală Preşedintele Consiliului. Stai jos! Vrem să-ţi punem câteva întrebări.

— Nu, mai întâi răspundeţi-mi!

— Stai jos!

Realo se lăsă moale pe scaun. Părea gata să plângă din cauza încordării nervoase.

— Vor distruge lumea roboţilor, se bâlbâi el.

— Nu-ţi face probleme în privinţa asta...

— Dar chiar dvs. aţi spus că trebuie s-o facă în cazul când roboţii au descoperit călătoria interstelară. Nebunilor! Nu vă daţi seama... Se sufoca.

Preşedintele Consiliului se încruntă, stingherit.

— Ce-ar fi să te calmezi şi să vorbeşti desluşit, ca oamenii.

Albinosul scrâşni din dinţi, silindu-se să articuleze:

— Dar ei vor fi în curând capabili să facă zboruri interstelare...

Cei doi psihologi săriră simultan în picioare.

— Cum?!

— Dar ce... dar ce credeaţi? Realo izbucni cu toată furia disperării: Credeaţi că am aterizat în vreun deşert? Sau în mijlocul unui ocean? Şi că am explorat de capul meu o lume? Vă închipuiţi că viaţa e o poveste? Am fost capturat de cum am aterizat. Şi dus într-un mare oraş. Cel puţin aşa cred, fiindcă era diferit de oraşele noastre. Avea... dar nu vă spun...

— Dă-l încolo de oraş, zbieră bătrânul. Ai fost capturat. Şi?!

— Ei m-au studiat pe mine. Nu eu pe ei. Mi-au studiat nava. Şi apoi, într-o noapte, am plecat să anunţ Federaţia. N-au ştiut când i-am părăsit. Ei nu doreau să plec. Vocea i se frânse. Şi mai curând aş fi rămas acolo. Dar Federaţia trebuia să afle...

— Le-ai spus ceva despre nava ta spaţială?

— Ce-aş fi putut să le spun? Doar nu-s mecanic. Nu ştiu teoria, nici cum a fost construită nava. Dar le-am arătat cum să manevreze comenzile şi i-am lăsat să se uite la motoare. Asta-i tot.

Brand Gorla spuse, mai mult pentru sine:

— Nu vor reuşi niciodată să-i dea de capăt. N-au destule date.

Albinosul ridică, triumfător glasul:

— Oh, ba da, ba da! Vor reuşi. Îi cunosc. Sunt ca nişte maşini, ştiţi. Vor lucra la această problemă, vor munci. Vor munci şi nu vor renunţa niciodată. Până la urmă vor reuşi. Au scos destule date de la mine. Sunt sigur că au destule informaţii.

Preşedintele Consiliului Psihologic rămase o vreme cu privirile pierdute, apoi se întoarse din nou, istovit, spre Realo.

— De ce nu ne-ai spus asta?

— De ce să vă spun? V-aţi însuşit lumea mea. Eu am descoperit-o, eu singur, de capul meu. Şi după ce am dus tot greul şi v-am invitat la lucrul gata făcut, m-aţi alungat. M-am ales de la voi doar cu lamentări... Am debarcat în lumea roboţilor şi unde, poate, am stricat totul. Prin urmare de ce v-aş fi spus-o? Aflaţi-o şi singuri, dacă sunteţi atât de deştepţi încât să vă puteţi permite să-mi daţi un picior în fund...

Preşedintele gândi cu amărăciune: „Inadaptare! Complexe de inferioritate! Mania persecuţiei! Frumos, n-am ce zice! Totul se lămureşte acum, când ne-am desprins privirile de la orizont ca să privim ce era sub nasul nostru. Şi acum totul s-a dus de râpă.” Zise cu voce tare:

— În regulă, Realo! Am pierdut cu toţii. Pleacă!

Brand Gorla interveni, încordat:

— Gata? S-a terminat? S-a terminat cu adevărat?

— S-a terminat. Experimentul original aşa cum a fost el conceput, s-a isprăvit. Perturbările provocate de vizita lui Realo vor fi cu siguranţă uriașe, cât să ne transforme planurile pe care le studiem în literă moartă. Şi pe urmă, Murry are dreptate. Dacă pot face călătoria interstelară sunt periculoşi.

Realo ţipă:

— Doar nu vreţi să-i distrugeţi? N-aveţi dreptul să-i distrugeţi! N-au făcut nici un rău, nimănui!

Nimeni nu-i răspunse. Theor Realo continuă ca în delir:

— Mă întorc acolo. Îi voi preveni şi ei se vor pregăti. Îi voi avertiza.

În timp ce vorbea se retrăgea cu spatele spre uşă. Părul lui subţire şi alb era în dezordine. Ochii tiviţi cu roşu aproape îi ieşiseră din orbite.

Preşedintele nu făcu nicio mișcare să-l oprească. Realo se precipită spre uşă afară.

— Lasă-l să plece. A fost şansa vieţii lui. Nu-mi pasă.

Theor Realo porni spre lumea roboţilor accelerând până la sufocare.

Undeva, în faţa lui, se afla grăuntele de nisip al unei lumi izolate, unde imitaţii artificiale ale umanităţii luptau să supravieţuiască într-un experiment care se încheiase demult. Aspirau orbeşte spre un nou ţel - călătoria spre

stele - nebănuind că ea urma să le fie şi condamnarea la moarte.

Se îndreptă spre acea lume, spre acel oraş în care fusese *studiat* pentru prima oară. Şi-l amintea bine. Numele lui fusese primul cuvânt din limba lor pe care-l aflase: NEW YORK!

[Publicată inițial în *„Astounding”*, noiembrie 1943]